

Список бібліографічних посилань:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 20.04.2022).
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 20.04.2022).
5. Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 20.04.2022).
6. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 р. № 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.04.2022).
7. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#n15> (дата звернення: 21.04.2022).

УДК 347.1

Валентина Григорівна ЖОРНОКУЙ,

*професор кафедри правового забезпечення
підприємницької діяльності та фінансової безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7706-8538>*

ОРГАНИ КОРПОРАЦІЇ: ПРОБЛЕМАТИКА РОЗПОДІЛУ ПОВНОВАЖЕНЬ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЇХ ЧЛЕНІВ

Розгляд проблем корпоративних відносин в Україні на сучасному етапі розвитку економіки є дуже актуальним, бо саме механізм ефективного корпоративного управління значно розширює можливості залучення інвестицій, сприяє зростанню продуктивності діяльності й конкурентоспроможності корпорацій. Корпоративне управління охоплює всі сторони зацікавлені в розвитку корпорації, кожна з яких має свої інтереси. Зазвичай корпорації мають складну організаційну структуру.

Внутрішня корпоративна структура управління базується на прямих законодавчих приписах та ряді пов'язаних між собою положень, які стосуються тих чи інших відносин учасників і різних сторін підприємницької діяльності корпорації. Усі без винятку корпоративні організації мають внутрішню корпоративну структуру управління, проте вона може значно відрізнятись, бути документально оформленою або ні, регламентувати в більшому чи меншому ступені різні сторони діяльності такої юридичної особи. На практиці внутрішня корпоративна структура управління є традиційною: загальні збори – наглядова рада – виконавчий орган.

З огляду на розуміння корпоративного управління (у вузькому сенсі) як комплексу заходів щодо організації діяльності органів корпорації, в них беруть участь насамперед учасники (акціонери) як безпосередньо, так і через створювані ними органи товариства. При цьому органи не визнаються суб'єктами цивільних відносин. Однак їх створення та існування передбачається законодавством, вони мають свої повноваження і здійснюють відповідну діяльність. В зовнішніх відносинах бере участь корпорація як юридична особа, яка діє через свій орган – виконавчий, а якщо цей орган колегіальний, то через представника, яким є голова чи інший член виконавчого органу (ст. 92 ЦК України). В таких відносинах органи товариства не визнаються окремими учасниками правових зв'язків, бо вони є «самою» корпорацією.

Право на участь в управлінні корпоративною організацією надає її учасникам (акціонерам) можливість долучитися до формування волі та волевиявлення шляхом участі в органах такої юридичної особи, а також здійснення інших прав та виконання обов'язків, передбачених законодавством і статутом корпорації. Саме тому загальні збори є найбільш репрезентативним органом у системі корпоративного управління. Брати участь в інших органах корпорації (виконавчому органі, наглядовій раді тощо) учасник може лише у разі його обрання членом відповідного органу. До того ж його особиста участь у роботі зазначених органів як посадової особи обмежується членством виключно в одному з них [1, с. 512].

Відповідно до Законів України «Про акціонерні товариства» та «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» акцент ставиться на тому, що найвищий орган товариства може вирішувати будь-які питання діяльності товариства. Але втручання учасників (акціонерів) товариства в питання поточного управління може бути дуже небезпечним. Керівництво певним видом діяльності, у т. ч. управлінням товариством, потребує спеціальних знань, якими учасники

корпорації часто не володіють. Іноді законодавство навіть містить спеціальні вимоги щодо освіти, досвіду роботи для членів виконавчого органу товариства. Такі високопрофесійні члени виконавчого органу мають стати бар'єром на шляху можливих ризикових для підприємницької діяльності товариства рішень, які можуть пропонуватися учасниками (акціонерами) товариства.

Водночас науковий інтерес викликає питання розмежування повноважень загальних зборів і виконавчого органу в системі органів корпорації. Наприклад, в англо-американському праві простежується зміщення акцентів у бік посилення ролі ради директорів. Натомість аналіз норм вітчизняного законодавства (ч. 1 ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства», ч. 1 ст. 29 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю») дозволяє констатувати превалювання повноважень загальних зборів над іншими органами товариства.

Закріплений законодавчий підхід не завжди є вдалим на практиці. Особливо якщо це стосується акціонерних товариств зі значною кількістю акціонерів, в яких процедура скликання загальних зборів є досить витратною та довготривалою, що серйозно ускладнює швидке реагування товариства на ринкову ситуацію (швидке укладення економічно вигідних договорів, викуп товариством власних акцій тощо). Крім того, сьогодні доводиться констатувати зниження інтересу більшості міноритарних акціонерів до участі в роботі загальних зборів. Виконавчий орган товариства вирішує більшість найважливіших питань, які лише формально затверджуються на загальних зборах акціонерів, які здебільшого мають формальний характер, на яких декілька представників за довіреністю представляють інтереси всіх акціонерів, фактично затверджують прийняті виконавчим органом рішення щодо управління товариством. Недарма в юридичній літературі висловлюються пропозиції щодо доцільності перегляду співвідношення повноважень загальних зборів та інших органів товариства шляхом наділення загальних зборів правом делегувати свої повноваження виконавчому органу [2, с. 153].

Отже, основним та головним напрямом управлінської діяльності загальних зборів є прийняття ними різного роду рішень, направлених на врегулювання суспільних відносин, які виникають як в межах конкретного товариства, так і в його взаємодії з іншими суб'єктами цивільних правовідносин. Перш за все, у теорії та на практиці виникають певні суперечності щодо природи цих рішень. Так, одні автори наголошують на тому, що всі корпоративні акти, включаючи рішення загальних зборів, є правочинами, які за своєю характеристикою є

багатосторонніми, цивільно-правовими та корпоративними. Цікавим є той факт, що така думка є поширеною у деяких зарубіжних країнах. Так, у Німеччині на законодавчому рівні закріплено положення щодо можливості визнання рішень загальних зборів за наявності визначених підстав нікчемними або оспорюваними. Такий підхід свідчить про те, що у правових системах певних європейських країн порядок визнання рішень зборів недійсними врегульовано шляхом співставлення їх із договорами. Інша група вчених підтримує думку про те, що рішення загальних зборів відносяться до категорії індивідуальних актів товариства. Така теорія стала не лише панівною у вітчизняній теорії господарського права, а й знайшла своє закріплення у національній судовій практиці.

За останній час сталою можна визначити тенденцію, за якою управління діяльністю корпорації здійснюють не самі учасники (акціонери), а професіональні менеджери, які не мають жодного відношення до створення таких організацій та не є (і не були) власниками їх часток (акцій). Незважаючи на те, що, як правило, таких керівних осіб обирають (призначають) загальні збори, можна стверджувати, що відповідні дії вчиняють учасники (акціонери), які контролюють діяльність товариства. Такий стан справ не в повному ступені задовольняє учасників (акціонерів), які залишилися в меншості. Тим більше, що ряд дій «обрані» керівники можуть вчиняти всупереч не лише інтересам учасників (акціонерів), але й інтересам самої юридичної особи, в т. ч. шляхом використання власних посадових можливостей, що проявляється у притягненні до цивільно-правової відповідальності такої організації. Як наслідок, існують деякі питання щодо цивільно-правової відповідальності посадових осіб корпоративних організацій за боргами таких юридичних осіб.

Аналіз правозастосування свідчить про те, що більшість учасників (акціонерів) товариств не виявляють бажання безпосередньо здійснювати своє право на участь в управлінні ними, вони уповноважують на це своїх представників або голосують за осіб, запропонованих іншими учасниками для обрання до органів товариства. Бажання учасника – мінімізувати для себе ризики притягнення до відповідальності за неналежне виконання обов'язків, а інтерес – спрямований виключно на отримання виплат (дивідендів, частини прибутку тощо).

В Україні більшість товариств мають високий ступінь концентрації корпоративного контролю – це означає, що корпоративні права належать вузькому колу осіб, а виконавчий орган діє не самостійно, а переважно підкоряється рішенням «власників», виконує більш номінальні функції, замість реального керівництва поточною діяльністю

товариства. Це може мати певні ризики для кредиторів товариства у ситуаціях, коли в інтересах учасників товариство, наприклад, виводить активи, вчиняє невігідні правочини. Тому законодавство передбачає випадки, коли й учасники, акціонери, кінцеві бенефіціари, й посадові особи можуть притягатися до відповідальності, якщо товариство доведено до неплатоспроможності [3, с. 928]. Важливо визначитися з тим, який орган чи особа ухвалили відповідне рішення і мають за це відповідати.

Як зазначається, нажаль ЦК України при встановленні норм про відповідальність посадових осіб у повній мірі не враховує розглянуту вище специфіку корпоративних відносин з участю органів юридичної особи та їх членів. Це, у свою чергу, призводить до істотних ускладнень практичного застосування норм про юридичну відповідальність посадових осіб та інших осіб в корпоративних відносинах [4, с. 39–44]. Отже, значним є ризик притягнення членів органів до відповідальності за збитки, завдані корпорації. Раніше такі випадки були поодинокими. Але за останні роки в судовій практиці все більше мають місце судові рішення, якими посадових осіб зобов'язують відшкодувати завдану товариству шкоду.

Виходячи з викладеного можна зауважити, що юридична особа не може існувати без своїх органів, які виражають її волю і реалізують її правосуб'єктність. Порядок утворення та повноваження таких органів визначаються законом або установчими документами і не обмежуються часом, на відміну від повноважень представників.

У найближчій перспективі перед правовою наукою і практикою можуть постати нові проблемні питання, пов'язані з правовим статусом членів органів корпорації, адже останнім часом активізувалися процеси оновлення вітчизняного законодавства. Опубліковані Концепція модернізації господарського законодавства України та Концепція оновлення Цивільного кодексу України. На розгляді у Верховній Раді України знаходяться проєкт Закону України «Про акціонерні товариства» №2493 від 25.11.2019 р.

Одним із найважливіших напрямів розвитку корпоративного законодавства має залишатися питання розподілу повноважень між органами корпоративних організацій та вирішення проблемних аспектів, пов'язаних з притягненням до відповідальності посадових осіб таких юридичних осіб за їх боргами, які виникли внаслідок діяльності відповідних членів органів управління.

Список бібліографічних посилань:

1. Корпоративне право крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 512 с.

2. Хорт Ю. В. Статутний капітал акціонерного товариства: захист інтересів учасників акціонерних правовідносин : монографія. Харків: Вид-во «ФІНН», 2010. 272 с.

3. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 928 с.

4. Жорнокуй Ю. М. Проблемні питання відповідальності посадових осіб корпоративних організацій. Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Харків, 22 травня 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків: ХНУВС, 2020. С. 39–44.

УДК 347.1

Сергій Андрійович ЗАГОРОДНІЙ,

заступник декана факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2668-3121>

ОСОБЛИВОСТІ БАЗИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

З моменту введення воєнного стану варто констатувати наявність вторгнення публічно-правових механізмів у сферу приватно-правового регулювання суспільних відносин. Таке положення є цілком природним, оскільки в умовах війни публічні інтереси становляться більш вагомими, оскільки спрямовані на збереження територіальної цілісності держави, підтримку життєдіяльності суспільства, охорони життя кожної людини. Водночас виникають питання щодо реалізації цивільних правовідносин, зокрема пов'язаних із інформацією про фізичну особу. Одним із об'єктів, що містить інформацію про особу є бази персональних даних. Як відомо вони створюються та функціонують у системах держаних реєстрів, інформаційних ресурсів підприємств, організацій, установ. В умовах воєнного стану бази персональних даних потребують додаткової охорони, тому що розташовані в них дані про фізичних осіб, їх майновий стан можуть являти інтерес як для окупантів, так і для шахраїв. Захист персональних даних та його вдосконалення є не просто обов'язком держави і предметом правового регулювання, але повинні нерозривно розглядатися в поєднанні зі захистом прав та свобод людини, в тому числі захистом права на повагу до приватного життя [1, с. 4]. Останнім часом визначилась тенденція, що ефективний захист інформації про особу, стає